

بسمه تعالی

تأثیر باور دینی در تسهیل افزایش فرزند آوری

اکرم مومنیان، ساره استبرقی^۱

چکیده

خانواده به عنوان اولین و مهمترین نهاد اجتماعی با ازدواج به وجود می آید و با فرزندان به ثمر می نشیند و گسترش پیدا می کند. مکتب هدایت بخش اسلام و قرآن به عنوان هدایتگر انسان اهمیت ویژه ای نسبت به تشکیل این نهاد و فرزندآوری دارد. گسترش نهاد خانواده و جمعیت اسلام نقش حیاتی در پیشرفت مادی و معنوی دارد و باعث بهبود زندگی انسان ها می شود. اما خانواده ها به دلیل نگرانی های واقعی و تصویری که برایشان پیش می آید از فرزندآوری استقبال نمی کنند. این مقاله در صدد بررسی تأثیر باورهای دینی در رفع این نگرانی ها برآمده که مهمترین دستاوردها؛ آیات و روایاتی است که راهگشای مشکلات تصویری همچون هزینه فرزندان، تربیت سخت، مانع بودن فرزندان در رسیدن به معنویات و مشکلات واقعی، مثل؛ سختی های دوران بارداری، زایمان، شیردهی، سختی های تعامل با فرزندان، محدود شدن والدین و مانع رشد تحصیلی والدین است. کاهش جمعیت و فرزندآوری است که باعث کاهش نیروی جوان در کشور شده است و از طرفی جمعیت پیر و سالخورده رو به افزایش شده است. هدف این مقاله تغییر نگرش، غربی به دینی است. نگرشی که باعث می شود پدران و مادران در افزایش فرزندآوری رغبت کنند. مقاله پیش رو که به صورت کتابخانه ای جمع آوری شده و روش پردازش مطالب؛ توصیفی-تحلیلی می باشد؛ این تشویق ها را برای تغییر نگرش در فرزندآوری بررسی می کند.

کلید واژه گان:

باور دینی، تسهیل فرزند آوری، فرزندآوری

^۱ . طلبه سطح ۳، شهرستان شهربابک، استان کرمان، حوزه علمیه الزهرا، akrmwmnyan1@gmail.com

مقدمه

انسجام هر جامعه ای در گرو تشکیل خانواده و فرزند آوری است. خانواده کوچکترین و مهمترین نهاد اجتماعی است. هرچه میزان ازدواج و فرزندآوری رو به افزایش باشد؛ نیروی جوان و فعال جامعه نیز زیاد می شود و باعث قدرتمند شدن آنان در زمینه های مختلف می شود.

دین هدایتگر و نجات بخش انسان ها نسبت به پیوند مقدس ازدواج و تشکیل خانواده و همچنین افزایش فرزندان در خانواده تاکید بسیاری دارد. برای رسیدن به هدف خلقت و گسترش دین اسلام افزایش فرزند نقش مهمی دارد.

گذشته از نگرش دینی و اعتقادی، کافی است مقداری تأمل کنیم تا این مسئله آشکار شود که بالا رفتن سن ازدواج، تمایل همسران به کاهش فرزندان و تک فرزندی چه عواقبی به دنبال دارد. به همین منظور بر خلاف فرهنگ غربی و ترویج فرهنگ کم فرزندی در سال های اخیر، مکتب اسلام برای قدرت خانواده و جامعه به فرزندآوری تاکید دارد. مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، در بیانات مکرر خود به خطر کاهش جمعیت و لزوم تغییر سیاستهای جمعیتی کشور تأکید کرده اند.^۱

ازدواج گریزی جوانان و کاهش فرزند آوری در اثر تبلیغات غلط که تحت تاثیر فرهنگ غربی بوده است، کشور را با بحران جمعیت روبرو کرده است. در صورتی که قدرت هر کشور به زیاد بودن نیروی جوان و فعال است. اگر فرزند آوری در کشور به همین منوال ادامه پیدا کند با کمبود نیروی جوان خواهیم بود و در نتیجه از نظر رشد و پیشرفت دچار افت بسیاری خواهیم شد.

هدف از گردآوری این مقاله ترغیب خانواده ها به فرزندآوری است. زیرا باعث جلوگیری از بحران جمعیت در کشور می شود. همچنین زیاد شدن فرزندان باعث رشد و پیشرفت مادی و معنوی خانواده ها و در نهایت کشور می شود. این مقاله که به صورت کتابخانه ای جمع آوری شده است و مطالب به صورت توصیفی-تحلیلی پردازش شده است؛ که با استفاده از آیات و روایاتی که همیشه

^۱ - برخی از سخنان مقام معظم رهبری در باره جمعیت در تاریخهای ۱۳۹۰/۵/۱۶ و ۱۳۹۱/۵/۳ در جمع مسئولین نظام و در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۱۹ در جمع مردم خراسان شمالی و در تاریخ ۱۳۹۲/۸/۶ در جمع دست اندرکاران همایش ملی تغییرات جمعیتی ایراد شده است.

و همه جا حیات بخش بشر بوده است؛ نگرانی خانواده ها را به فرزند آوری در زمینه بارداری، نگرانی هزینه ها، سختی زایمان، شیردهی و کار طاقت فرسای تربیت تغییر می دهد و باعث رشد و پیشرفت خانواده و جامعه می شود.

پیشینه ی تحقیق: با جستجویی که در این زمینه صورت گرفت، پژوهشهای زیادی درباره ازدواج در اسلام و تنظیم خانواده، صورت گرفته است، خصوصاً اینکه در سالهای گذشته با توجه به سیاست تنظیم خانواده، توصیه به کاهش جمعیت بوده و توجه چندانی به افزایش فرزندآوری نشده بود عبارتند از: ۱- مقاله راهبردها و سیاست های تشویقی قرآن پیرامون فرزند آوری، به قلم دکتر مجتبی نوروزی و غلامرضا صادقیان در فصلنامه جمعیت، سال بیست و دوم، بهار و تابستان ۱۳۹۴. در این مقاله فقط آیات تشویقی قرآن در زمینه ازدواج و فرزند آوری است. در این مقاله علاوه بر آیات، روایات را هم در مورد فرزند آوری بررسی می کند و باعث تغییر نگرش در مورد فرزند آوری می شود. ۲- کتاب چهل حدیث فرزند بیشتر، به نویسندگی احمد رضانی، انتشارات: قم: زائر، ۱۳۹۲. که در آن اثر فرزندآوری و احادیث مربوط به آن را بیان می کند؛ اما در مقاله پیش رو به دنبال تغییر باور دینی با استفاده از آیات و روایات در مراحل فرزندآوری (ازدواج، هزینه های فرزند، بارداری، زایمان، شیردهی، تربیت فرزند) است و این مقاله کار جدیدی در این زمینه است.

سوال اصلی:

تاثیر باور دینی در تسهیل فرزندآوری چگونه است؟

سوالات فرعی:

۱- تاثیر باور دینی در برطرف کردن موانع تصویری فرزندآوری چیست؟

۲- تاثیر باور دینی در کم کردن مشکلات واقعی فرزندآوری چیست؟

مفهوم شناسی

۱- باور

باور. [و] قبول. تصدیق سخن. (برهان قاطع)^۱، مخفف باور است. قبول داشتن.^۲ اصل این کلمه از ریشه ور بمعنی برگزیدن و برتری دادن و گرویدن است.^۳ قبول سخن، پذیرش قول کسی، یقین، اعتقاد.^۴ یقین، اعتقاد، عقیده، باور داشتن: باور کردن، سخن کسی را از راست و درست پنداشتن.^۵

باور در علم کلام، ایمان، اعتقاد و باور از مفاهیم کانونی ادیان الهی از جمله اسلام و دارای معانی مختلف در مباحث کلامی باور (فقه)، اعتقاد، ایمان و باور به معنی باور قلبی داشتن و دارای کاربرد در ابواب مختلف فقهی.^۶ در این مقاله منظور همان باور قلبی نسبت به وعده هایی که خداوند فرموده است.

۲- دین

دین. (ا) کیش، طریقت، شریعت، مقابل کفر.^۷ در سانسکریت و دیگر بخشهای اوستا مکرر کلمه «دئنا» آمده. دین در معانی مختلف کیش، خصایص روحی، تشخیص معنوی و وجدان بکار رفته است و بمعنی اخیر دین یکی از قوای پنجگانه باطن انسان است. در زبان اخیر کلمات دنو و دینو بمعنی قانون و حق و داوری است و دانو بمعنی حکم کردن و دیه نو بمعنی قاضی است.^۸ دین به معنای روز جزاء است و جزاء مخصوص انس و جن در روز قیامت است.^۹

در این مقاله منظور از دین راه و روشی که خداوند در دین اسلام در زندگی برای انسان ها مشخص کرده است.

۱. دهخدا.

۲. غیاث اللغات.

۳. پور داود، فرهنگ ایران باستان، ص ۶۲.

۴. معین.

۵. فرهنگ فارسی.

۶. دانشنامه اسلامی ویکی فقه.

۷. دهخدا.

۸. معین.

۹. طباطبائی، المیزان، ج ۱.

۳- تسهیل

تسهیل. [ت] آسان گردانیدن.^۱ نرم و آسان گردانیدن.^۲ آسان کردن.^۳ تسهیل، از اصطلاحات بکار رفته در علم تجوید بوده و به معنای به سهولت ادا کردن است که، اغلب در قرائت الف و همزه می باشد.^۴ در این جا منظور ساده شدن سختی ها در زمینه فرزندآوری است.

ارزش فرزند آوری در مکتب اسلام

روایات فراوانی در زمینه فرزندآوری وجود دارد که همگی دلالت بر تشویق زوجین به فرزند آوری دارد:

محبوبترین مخلوق نزد رسول خدا: رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمودند: «وَلَمَوْلُودٌ فِي أُمَّتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ»؛^۵ همانا یک نوزاد متولد شده در امتم، از آنچه خورشید بر آن می تابد، نزد من محبوب تر است. همان طور که خورشید گرما بخش زمین است؛ وجود یک فرزند از خورشید در خانواده گرمتر است. هرچه تعداد فرزندان بیشتر باشد خانواده گرمتر می شود.

افتخار کردن پیامبر (صلی الله علیه و آله) به ازدیاد نسل: «تَنَاقَحُوا تَنَاسَلُوا تَكْتُمُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ الْأُمَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَوْ بِالسَّقَطِ»؛^۶ ازدواج و تولید نسل کنید و زیاد شوید که من در روز قیامت به شما مباهات می کنم؛ حتی به طفلی که سقط شده باشد. هر چه تعداد امت اسلام بیشتر باشد؛ دین قدرت بیشتری در دنیا پیدا می کند.

۱. دهخدا.

۲. منتهی الارب.

۳. معین.

۴. دانشنامه اسلامی ویکی فقه.

۵. مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۳.

۶. بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۱۶۹.

روانی آنها را تأمین میکند. نگاه به چهره ی شاداب و بازی ها و خنده های کودکانه ی آنان، غم و اندوه و خستگی روزانه را از والدین دور کرده، نشاط و سرزندگی را در محیط خانه می پراکند.^۱

۲-۶- فرزند آوری مانع رشد تحصیلی

برخی از والدین به ادامه تحصیل خیلی علاقه مند هستند و فرزندان را مانع رسیدن به مدارج علمی می دانند. با برنامه ریزی درست می توان این موضوع را حل کرد. در بررسی زندگی نامه علامه مجلسی می خوانیم که ایشان ۱۳ فرزند داشت و با این فرزندان بیش از ۱۱۰ جلد کتاب در آن زمان با وجود بی امکاناتی، این همه در علم پیشرفت کرده بودند.^۲ در زندگی بسیاری از علما همین رویه بوده است. در زندگی نامه بانو مجتهده امین هم این چنین است که به عنوان یک زن به مدارج علمی بالایی رسیدند؛ کتاب های زیادی را تالیف کردند. علمایی مثل شهید مطهری و علامه طباطبایی مقام علمی و معنوی این بانو را تحسین می کردند.^۳ با توکل به خدا و برنامه ریزی صحیح می توان پله های ترقی را طی کرد و به جایگاه های علمی بالایی رسید.

نتیجه

دین هدایت گر، وجود فرزند را نعمت و منت الهی، بشارتی الهی و فرزندآوری را عاملی برای پیشرفت جوامع، یار و مددکار انسان، زینت دنیا و موجب امید و نشاط در خانواده می شمارد. پس از انقلاب، برخی از مسئولین نگرش غلطی را در اذهان مردم فرو کردند که فرزند کمتر زندگی بهتر. سال ها بر همین منوال پیش رفت؛ که این بر خلاف نظر دین بود. پس از مدتی به این نتیجه رسیدند که کاهش جمعیت چه ضربات جبران ناپذیری بر خانواده ها و در نتیجه بر جامعه زد. تغییر نگرش انسان ها که مسیر راهی را برایش آسان و یا سخت می کند. در فرزندآوری اگر نگرش و باور دینی شود دیگر موانع کاذب و یا حقیقی همچون دیوار سختی برای او نیست. در این تحقیق کوشیده شد که موانع تصویری و واقعی فرزند آوری را بررسی کند و بازخورد نگرش دینی در کم کردن این موانع را توضیح داد. که به نتایج ارزشمندی رسید. در موانع تصویری مثل؛ ۱- ترس از روزی و رفاه فرزندان؛ دلایل محکم در آیات و روایات وجود دارد که خداوند روزی

^۱ .مجتبی نوروزی، راهبردها و سیاست های تشویقی قرآن کریم پیرامون فرزند آوری، ص ۹۲.

^۲ .موسوی، سید حسین، مثبت ۳، ص ۱۰۷.

^۳ .همایونی، علویه، بانوی ایرانی، ص ۵۷.

فرزندان را تضمین کرده است. ۲- تعداد فرزندان هر چه کمتر باشد تربیت آسان تر است؛ در پاسخ به این نظریه؛ خانواده هایی که تعداد بیشتری فرزند دارند در تربیت موفق ترند و روابط اجتماعی بالاتری دارند. ۳- فرزند مانع رسیدن به معنویات هستند؛ بر خلاف این نظریه فرزندان راه میانبری برای کسب کمالات معنوی هستند.

در موانع واقعی فرزند آوری مثل؛ بارداری، زایمان، شیردهی و سختی هایی که در راه تربیت وجود دارد؛ این مسئله حائز اهمیت است که با بررسی فواید فرزند آوری در دنیا و آخرت ارزش این سختی ها برای انسان روشن می شود. وقتی با زاویه دین به فرزند آوری نگاه شود و ارزش و پاداش هایی که در قبال پذیرش این موانع و باور کنیم سختی راه برای ما آسان تر می شود. این یک قانون اصلی در زندگی است که انسان بدون سختی به جایی نمی رسد. دیدگاه و نگرش انسان به زندگی است که راه را برایش هموار یا سخت کند.

پیشنهاد: متأسفانه بسیاری از مردم از احادیث و روایات در مورد ارزش فرزندآوری بی اطلاع هستند. چه خوب بود در مشاوره های قبل از ازدواج و فرزندآوری به صورت بروشور در اختیار زوجین قرار دهند. صدا و سیما می تواند با فیلم و سریال ارزش فرزندان زیاد را به نمایش بگذارد.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

منابع فارسی

- ۱- پور داود، ابراهیم، فرهنگ ایران باستان، انتشارات: تهران، آوای کلا، ۱۳۹۵.
- ۲- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، انتشارات: تهران، روزنه، ۱۳۷۷.
- ۳- ستوده، امیر، پا به پای آفتاب، ج ۱، انتشارات: تهران، موسسه نشر پنجره، ۱۳۸۸.
- ۴- عباسوند، فریبا، زن در اسلام، انتشارات: قم، نشر هاجر، چاپ دوم، ۱۳۹۶.
- ۵- معین، محمد، فرهنگ معین، انتشارات: تهران، زرین، نوبت چاپ: ۳، ۱۳۸۶.
- ۶- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۲، انتشارات: تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۹.
- ۷- موسوی، حسین، مثبت سه، انتشارات: تهران، هیات امروز، نوبت چاپ: ۲۱، ۱۴۰۰.
- ۸- همایونی علویه، زندگانی بانوی ایرانی، چ چهارم، انتشارات: نشاط اصفهان، ۱۳۹۳.

منابع عربی

- ۹- ابن ابی الحدید، در شرح نهج البلاغه، ج ۱۸، انتشارات: بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۳۷۸ ه.ق.
- ۱۰- حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۵، انتشارات: قم: کتابچی، ۱۳۸۶.
- ۱۱- رامپوری، غیاث الدین محمد، غیاث اللغات، انتشارات: تهران، امیر کبیر، ۱۳۶۳.
- ۱۲- صدوق، حسین بن بابویه، من لا یحضره الفقیه، ج ۴، انتشارات: قم: موسسه النشر الاسلامیه نوبت چاپ: دوم، ۱۳۶۳.
- ۱۳- صفی پوری، عبدالرحیم، منتهی الارب، انتشارات: تهران: امید مجد، ۱۳۹۶.
- ۱۴- طباطبایی، محمد حسین، المیزان، ج ۱، انتشارات: تهران: رجا، ۱۳۶۷.
- ۱۵- طبرسی، فضل بن حسن، نثر الالکئی، انتشارات: مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۸۴.
- ۱۶- قمی، شیخ عباس، مفاتیح الجنان، انتشارات: تهران: الهادی، چاپ: ۳۲، ۱۳۷۹.

- ۱۷- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۶، انتشارات: تهران، دارالثقلین، ۱۳۹۰.
- ۱۸- متقی، علی بن حسام، کنز العمال، انتشارات: بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۳۷۸ ه.ق.
- ۱۹- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۴۴، ۷۷، ۷۸، ۱۰۱، انتشارات: تهران، المکتبه الاسلامیه، نوبت چاپ: ۴، ۱۳۸۶.
- ۲۰- نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، ج ۲، ۱۴، ۱۵، انتشارات: قم: آل بیت، ۱۳۶۹.

مقالات

- ۲۱- رضوی زاده، ندا، زمینه های کم فرزند طلبی و تاخیر در فرزند آوری، راهبرد فرهنگ، شماره سی و یکم، پاییز ۱۳۹۴.
- ۲۲- مجتبی نوروژی، راهبردها و سیاست های تشویقی قرآن کریم پیرامون فرزند آوری، فصلنامه جمعیت، شماره ۹۱، بهار ۱۳۹۴

سایت ها

- ۲۳- شیبانی، فرشاد، به توان زندگی، رادیو اقتصاد، [http: radioeqtesad.ir](http://radioeqtesad.ir)، ۲۱/ ۰۸/ ۱۴۰۱.
- ۲۴- فرید، مادر شدن و همه مزایای آن، <https://jerseh.com>، [getting-pregnant](https://jerseh.com)، بهار ۱۳۹۷.
- ۲۵- مومنی، پایگاه خبری آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه (سلام الله)، ۱۱ مهر ۱۴۰۰، [news. Amfm.ir](https://www.tasnimnews.ir)، ۲۰۲۱/ ۱۰/ ۰۳.
- ۲۶- یعقوبی، مجتبی، خبرگزاری تسنیم، <https://www.tasnimnews.ir>، ۱۹/ ۰۹/ ۱۳۹۹.

